

ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА «ШЛЯХАМИ ФЕОФАНІЇ»

В даній статті розглянуто рекреаційний потенціал парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Феофанія». Розроблено екологічну стежку, шлях якої охоплює як релігійну частину парку, так і її природні комплекси.

Rekreation potential of of park-sight landscaping art of «Feofaniya» were considered. An ecological path the way of which engulfs both religious part of park and it natural complexes were developed.

Постановка наукової проблеми: нині підвищення популяризації багатьох природних комплексів (національних природних парків, заповідників, ботанічних садів, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва і т д) здійснюється шляхом розробки на їх території екологічних маршрутів, що можуть проводитись як самостійно, так і екскурсійними групами. Екологічна стежка – спеціальний маршрут, який створюється на природно-заповідних територіях з метою демонстрації природоохоронних, естетичних та культурних цінностей. Такі маршрути можуть проходити через урбанізовані, індустріальні, сільськогосподарські ландшафти. Формуванню екологічної стежки передує її екологічна експертиза, розроблення та затвердження документації (погодження з користувачем на відведення земель та створення екологічної стежки, встановлення щитів, аншлагов тощо). Екологічна стежка, запропонована до розгляду проходить по території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Феофанія». Територія обрана за багатство своїх природних комплексів, наявність окрім них інших цікавих культурно-релігійних об'єктів, що дозволяє поєднувати у стежці різні тематики та робить її цікавою для різних сегментів споживачів.

Актуальність дослідження визначається тим, що екологічні стежки також є й важливим продуктом туристичного ринку, а особливо на території України, що володіє великою кількістю придатних для цього територій. За допомогою таких стежок поглиблюються і поширюються знання екскурсантів про природу (рослинний і тваринний світ, геологічну будову місцевості та інше), удосконалюється розуміння закономірностей біологічних і інших природних процесів. Це підвищує відповідальність людей за збереження навколишнього середовища, сприяючи вихованню почуття любові до рідної природи, до своєї Батьківщини. Таким чином екологічна стежка виконує природоохоронну функцію

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто зазначити, що останнім часом все більше і більше уваги стали приділяти розвитку екологічного туризму, зокрема розробкам екологічних стежок. Наразі існують джерела, що зазначають їх основні поняття, вимоги та деталі; розроблені класифікації, види маркування та види діяльності, що можуть здійснюватись такими стежками. Також екологічні стежки розглядаються

як засоби здійснення екологічної освіти для школярів, студентів та, навіть, звичайних екскурсантів. Так, наукові основи дослідження екологічних стежок у ракурсі одного з видів здійснення екологічного туризму розглядають у своїх працях такі науковці, як: А. Ю. Дмитрук, Г. І. Архіпова, В. І. Гетьман, Я. Б. Олійник, А. Н. Захлібний, В. П. Чижива. Питання дослідження території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Феофанія» також дуже часто почало висвітлюватись останнім часом. Особливо це пов'язано з тим, що нині там дуже активно проводяться роботи по Реконструкції та благоустрою парку. Окремі збірки та брошури релігійного спрямування мають матеріали щодо жіночого Свято-Пантелеймонівського монастирського комплексу, яки знаходиться на даній території та входить до об'єктів відвідування на стежці. Дана інформація міститься в публікаціях праць таких вчених, як: Ю. О. Клименко, В. І. Монченко, О. Г. Луцишин, О. М. Байрак, В. Г. Ратченко.

Інформація щодо існування та розробки екологічних стежок на території Феофанії міститься у тексті проекту «Реконструкції та благоустрою парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Феофанія», який не має доступу для загального огляду, що й спричинило вибрати дану тематику автором для дослідження.

Мета статті: отже, на основі актуальності вибраної тематики основною метою та завданням даної статті є розробка екологічної стежки саме для території Феофанії охоплюючи всі її комплекси та особливості.

Виклад основного матеріалу. Маршрут екологічної стежки по території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Феофанія» складається з трьох частин, які відповідають двом тематикам: релігійній та природній. Спочатку туристи будуть ознайомлені з історією Свято-Пантелеймонського жіночого монастиря, далі екскурсантів знайомлять з природою садово-паркового комплексу «Феофанія» і заключною частиною є відвідування джерела великомученика Пантелеймона, та купання (по бажанню) у купелі. Також на території самого паркового комплексу знаходяться святі джерела Михайла та Миколая. Окрім зазначеного передбачається зупинка для самостійного ознайомлення із внутрішнім убранством Свято-Пантелеймонівського собору, центральною парковою ділянкою та зупинка для годування качок. Протяжність стежки 4,9 км. Стежка містить 12 оглядових точок-зупинок та 13-ї, що позначає закінчення екскурсії. Орієнтовний час для проходження стежки 2,5 – 3 години. Речі, які необхідно мати при собі екскурсантам: зручне взуття, довгі спідниці та хустка (для жінок), пляшки для святої води. Розглянемо основні точки маршруту.

Точка 1. Початковою точкою маршруту слугує арка, що знаходиться на вулиці Академіка Лебедівського, та слугує входом до монастирського комплексу Святого Пантелеймона. Біля даної арки розташовується зручна автостоянка, на яку і будуть привозити туристів на автобусах. За даними документів щодо «Реконструкції та благоустрою парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Феофанія» даний вхід

ззначається як «вхідна група №2». Після привітання із екскурсійною групою слід її ознайомити з основною структурою майбутнього маршруту та його тематикою. Далі передбачається розповідь історії Свято-Пантелеймонівського монастиря.

Точка 2. Відстань між точками 1 та 2 складає 315 по головній дорозі. Зупинка намічена на майданчику біля самого собору. Основним матеріалом розповіді екскурсантам слугує інформація щодо загальної історії самого собору, його архітектурних особливостей та стану на сьогоднішній день. Після розповіді на самостійні оглядини внутрішнього убранства собору туристам відводиться 20-30 хв.

Точка 3. Далі група рухається на захід по бічній стежці, що сходить до лісу. Відстань між точками 2 та 3 90 метрів. Зупинка біля пам'ятного хреста Храму Володимирській іконі Божої матері. Раніше на даному місці знаходився храм Володимирській іконі Божої матері. Але у 60-ті рр. минулого століття він був знесений радянською владою як об'єкт релігійного культу. Нині тут встановлено лише пам'ятних хрест, що було освячено архімандритом Серафімом 7 липня 1999 р., про що свідчить напис біля підніжжя хреста.

Точка 4. Відстань від точки 3 до 4 становить 302 м. Шлях йде по лісовій доріжці. З четвертої оглядової точки відкривається вид на перший з чотирьох ставків парку. Тут гідую слід розповісти про історію вже заповідного урочища.

Точка 5. Відстань від точки 4 до точки 5 становить 510 м. Дорога йде вздовж східного берега ставка №1 переходячи на західний ставка №2, де знаходиться весільна альтанка. Зупинка передбачена у самій альтанці або на березі біля неї. Тут відкривається вид на східну части центру парку разом з його декоративним флористичним оздобленням. На північній границі ставка розташований невеличкий кам'яний японський садочок. Основними темами розповіді даної зупинки є опис проведення весіль у парку та звернення уваги туристів на японський сад та основні правила його створення.

Точка 6. Відстань від точки 5 до точки 6 складає 412 метрів. Тут передбачається огляд 2 об'єктів – джерел святої води Михайла та Миколая. Різниця між місцями їх розташування складає 52 метри. Джерел тут декілька: святого Михайла, святого Миколи. Місцеві жителі кажуть, що джерел було більше, але їх останнім часом засипали. За бажанням можна набрати цілющої води з джерел. Вона є досить прохолодною, проте на диво дуже смачна. Багато місцевих мешканців ходять сюди просто набирати її в бутилі для повсякденного вживання, оскільки вірують у її цілющі властивості.

Точка 7. Відстань від точки 6 до точки 7 складає 137 м. Шлях триває від святих джерел до спеціального спуску до води ставка № 3 на східному березі. Зупинка розрахована на декілька хвилин просто погодувати качок та трошки відпочити. Отримати задоволення. *Точка 8.* Відстань від точки 7 до точки 8 складає 595 м. Шлях проходить вздовж третього та четвертого

ставка після якого (між третім та четвертим) група звертає на західну сторону ставка № 5. Кінцева точка знаходиться на самій південній точці каскаду ставків. Тут туристів знайомлять з особливостями фауни урочища.

Точка 9. Відстань від точки 8 до точки 9 складає 295 м. На захід від озера по лісовій стежці необхідно буде піднятись вгору та вийти за межі огорожі паркової зони. Так група вийде на найвищу точку, звідки відкривається чудовий вигляд на каскад озер в лісовому оздобленні, звідки буде вестись загальна інформація про загальні характеристики флори Феофанії.

Точка 10. Відстань від точки 9 до точки 11 складає 760 метрів. Екскурсійний шлях проходить по лісовим стежкам й виходить знову до центральної частини парку. Під час проходження даної частини маршруту екскурсантів ознайомлюють з різними видами рослинності, що ростуть у даній частині лісу і в залежності від пори року та місця їх потенційного розташування. Для цього необхідно володіти ботанічними основами. З даної оглядової точки відкривається вид на всю декоративну частину Феофаніївського парку-пам'ятки садово-паркового комплексу, про яку й буде вестись мова екскурсивом. Екскурсантам дається 40 хвилин на самостійне ознайомлення з даною частиною парку. *Точка 11.* Відстань від точки 10 до точки 11 складає 1205 метрів. Кінцевою точкою є джерело Святого Пантелеймона. Шлях триває через весь парк по західній його окраїні і переходить у стежку, що нас привела від собору до парку, але потім звертає на захід на перехресті і вже по лісу йдемо до джерела, де можна набрати святої води та прослухати інформацію про життя великомученика. Буквально в 200 метрах від джерела святого Пантелеймона течуть "сльози" Божої Матері. Така назва джерело одержало через солонуватий присмак води. А щоб народ його розпізнавав, над ним повісили відповідну ікону. Великою популярністю ця вода користується в жінок.

Точка 12. Відстань від точки 11 до точки 12 складає 123 метри. Шлях йде по тій самій стежці. Кінцевою точкою є купель Святого Пантелеймона, де кожен охочий може викупатись. Купатися у купелі необхідно наголо. Треба зануритись три рази у воду, вийти і три рази перехреститись. Поруч знаходиться Скит. Облаштував його тут Вікарій Серафім в 1861 році, який в 1901 році став гуртожитним. Він служить місцем поховання для братій Михайлівського монастиря. У цьому скиті встановлене незгасне горіння елею в лампадах і невсипуще читання Псалтирів. При ньому є архирейські покої для Чигиринських вікаріїв і странноприймниці. Далі, через 132 м вихід з лісу та кінець маршруту (точка №13 – вихід).

Висновки. Таким чином представлена екологічна стежка є оптимальною для ознайомлення як екскурсійних груп, так і самостійних туристів з усіма атрактивними об'єктами урочища та самого парку. Маршрут вдало поєднує природну та релігійну тематику, що може зацікавити різні сегменти споживачів туристичного продукту. При бажанні дана стежка може навіть розбиватись на дві окремі: ознайомлення з

ландшафтами парку та Свято-Пантелеймонівським жіночим монастирем. Задачею стежки є своєрідний «природознавчий лікнеп», тобто розширення в екскурсантів елементарних відомостей про об'єкти, процеси і явища оточуючої природи. З іншого боку, задача екскурсіводів і провідників - навчити своїх слухачів бачити, помічати різні вияви антропогенного чинника, які можна спостерігати в зоні маршруту стежки, і уміти комплексно оцінювати ці результати дії людини на навколишнє середовище. Зрештою головна задача стежки, - сприяти вихованню екологічної культури поведінки людини як частини загальної культури взаємостосунків людей між собою і відношення людини до природи.

1. *Архіпова Г. І., Ярова С. М. стаття «Екотуризм на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду» - Вісник НАУ, Київ – 2009 №2*
2. *Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу, - Київ.: Альтерпрес, 2004.*
3. *Жива Україна, журнал, Київ - № 1-2, 2009*
4. *Феофанія. Збірка краєзнавчих матеріалів. - Київ, 2008*